

ב. כתבו התוס' והרא"ש: דוקא כשהבשר עדיין חם אין להניח עליו את הכסלים, אבל כשנצטנן מותר להניח עליו חלב, ככתוב וישימו את החלבים על החזות. [וכן הדין לכל דבר שהדרך להדיתו, כגון בשר, מותר להניחו צונן בכלי של איסור, שאין לחוש שיאכלנו ללא הדחה] (ראשונים; יו"ד צא; סד, יח).
 וי"א שאין להניח חלב על בשר, שמא יניח כשלא יתקרר [ונמכתוב אין ראייה, כי כהנים זריזים הם. ועוד, מדרבנן הוא שאסור] (ע' בדק הבית לרא"ה ד, א; בהגר"א צא סק"ב; איסור והתר כ"ח; דרכי משה סד, יב).

יב. א. מהו 'שחין' ומהי 'מכוח' האם משפטם שוה? האם מצטרפים זה עם זה לטומאת נגעים?
 ב. מי שלקה בשחין ובמכוח במקום אחד ואח"כ נתנגע, האם נידון כשחין או כמכוח? ומה הדין כשהוכה או נדקר בשיפוד מלובן?

א. השחין הוא פגע בעור הבא מחמת חום מכה או מחולי הגוף כגון קדחת (רמב"ם), או מכל דבר חם שלא מחמת האש, כגון עופרת שנעקרה מהאדמה והיא חמה, או מחמי טבריה. המכוח באה מחום אש או מכל דבר הבא מחמת האש כגון סיד רותח וחמי האור.
 דין השחין והמכוח – והה. נגע צרעת כי יולד בהם, יש בו הסגר שבוע אחד ולא יותר. נראו בו אחד משני הסימנים הללו; שער לבן או פסיון (= התרחבות) – הכהן מחליטו בטומאה. לא צמח שער לבן ולא פשה הנגע – טהור. לפיכך חילקם הכתוב בשתי פרשיות – ללמד שאין מצטרפים זה עם זה לטמא בכגריס (רש"י: חצי פול).
 א. כל זמן שהשחין או המכוח הן מכות טריות – אינם מטמאים בנגעים כלל. ומאידך כשנתרפאו לגמרי, אעפ"י שיש במקומם צלקת – דינה כדין עור הבשר לכל דבר. לא נאמרו הדינים המיוחדים להם אלא בשלב בו העור החל להתרפאות, שנעשית שם קליפה כקליפת השום, ואז נקראים צרבת השחין; מחית המכוח (רמב"ם הל' טומאת צרעת ה).
 ב. היה שער לבן בתחילה – מחליט מיד. וכן אם הסגיר ופטר ואח"כ צמח שער לבן או פשה – יחליט (רמב"ם שם).
 ג. שחין שהסגירוהו ובתוך ימי ההסגר נעשה באותו מקום מכה – מתחילים ימי הסגר מחדש (עפ"י רבנו גרשום ורמב"ן).
 ואם לא הספיקה המכוח לעשות כלום עד שלקה שוב ע"י מכה, ישנה דעה שגם אז המכוח שבאמצע מפסיקה את השחין הראשון וצריך להתחיל הסגר חדש, ואין כן דעת הרמב"ן.

ב. לקה בשחין ואח"כ במכוח או להפך; האחרון בטל את הראשון. ונפקא מינה לענין צירוף, שאם היה זה כחצי גריס ואח"כ נצטרף אליו שחין או מכוח בכחצי גריס – אם הם מאותו הסוג מצטרפים, ואם לאו אין מצטרפים.
 ליבן שיפוד והכה בו – נסתפקו האם חום המכה קודמת לכווית האש, והרי ביטלה המכוח את השחין, או חום האש קודם לחום המכה והרי השחין מאוחר וביטל המכוח. ודוקא במכת חבטה, אבל בדקירה – החיתוך קודם לשריפה הלכך נדון משום מכות אש. ונפקא מינה לענין צירוף כנ"ל.

דף ט

יג. א. אלו לימודים מעשיים נצרכים לתלמיד חכם?
 ב. טבח שאינו יודע הלכות שחיטה, האם מותר לאכול משחיטתו?

א. אמר רב יהודה אמר רב: תלמיד חכם צריך שילמוד (לעשות) שלשה דברים: כתב, שחיטה ומילה. ורב חנניא בר שלמיא בשם רב אמר: אף קשר של תפילין, ברכת חתנים, וציצית. [ולרב יהודה, שלש אלה מצויים (והכל בקיאים בהם ואין צריכים לימוד, שמעצמו יהא בקי בהם. רש"י)].

א. רש"י מפרש 'כתב' – חתימת ידו. ויש מפרשים: כתיבת אגרות וכד'. וי"מ: כתיבת סת"ם.
ב. הרמב"ם והשלחן ערוך השמיטו זאת [מלבד קשר תפילין שהזכיר הרמב"ם. תפלין ג, יד]. ואפשר שהענין משתנה לפי הזמן והמקום, וכהיום אין מתעסקים בשחיטה ומילה אלא האומנים הבקיאים בכך (עפ"י חדושים ובאורים).

ב. אמר רב יהודה אמר שמואל: כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה – שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור – אסור לאכול משחיטתו. ומשמיענו שאפילו שחט לפנינו שתיים ושלוש פעמים, והיתה השחיטה כראוי, אין רשאים לסמוך על שחיטתו, כי פעמים שוהה ודורס ואין יודע שאסור לעשות כן.

א. נחלקו הדעות בפירוש 'עיקור'. לפרש"י היינו פסיקת הגרגרת. ופרשו התוס': לא פסק ממש אלא שחט בסכין פגומה או במגל. ויש מפרשים 'עיקור' שנעקר הסימן ונשמת חוץ ממקומו. ואפילו בעוף שנשמת סימן אחד, אין שחיטה מועלת לשני (תוס' עפ"י בה"ג).
ב. שוחט שבדקוהו ונמצא שאינו יודע הלכות שחיטה; אם לא נטל קבלה מעולם – כל מה ששחט עד עתה טרפה. ואם נטל קבלה ואחר זמן נמצא שאינו יודע – אין אוסרים למפרע אלא מעמידים אותו על החזקה ואומרים עתה הוא ששחט (עפ"י רשב"א ואגודה; רמ"א י"ד א). ויש פוסלים אף באופן זה (עט"ז ופר"ח ובהגר"א שם, משום ששוכח מעט מעט וגם איכא תרתי לריעותא).

י. ד. א. האם צריך לבדוק לאחר השחיטה שהסימנים נשחטו כראוי, לכתחילה ודיעבד?

ב. בהמה שארע בה לאחר שחיטתה מאורע המעורר חשש טריפות, מה דינה?

ג. האם יש חילוק בין ספק איסור לספק סכנה?

ד. מה דין ספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים?

א. אמר רב יהודה אמר שמואל: הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה.

לא בדק – רבי אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי אמר: טרפה ואסורה באכילה. במתניתא תנא: נבלה ומטמאה במשא. [נחלקו האם כיון שלא נתודע שנשחטה כהוגן הריהי כאילו לא נשחטה הלכך מטמאה כנבלה, או רק לענין איסור אכילה מעמידים אותה על חזקת איסור שהיתה לה בחיים, אבל לא לענין טומאת נבלה].

א. לדעת התוס' והרשב"א ועוד, מדין תורה הבהמה מותרת, כי על הרוב נשחטת כראוי, ומדרבנן החמירו [ובזה פרשו דעת רבי אלעזר שאינה מטמאה – שלא החמירו חכמים לעשותה כנבלה]. ודעת הרמב"ם שאסורה מהתורה (עפ"י תבואות שור ועוד. וכן נקט בספר בינת אדם (רוב חזקה א) בדעת הרא"ש בתשובה כ, יד. ובחו"ב צדד שהרא"ש סובר כהתוס').

ב. להלכה יש לנקוט לקולא, שאינה מטמאה במגע [אם משום שמדאוריתא יש לסמוך ששחט כראוי כנ"ל, או עכ"פ סברת התנא להחשיבה כמתה וכנבלה, אינה אלא מדרבנן] (עפ"י תבואות שור ורעק"א).

ג. נראה שיש לסמוך להחיל לחלוב את הבהמה ולשתות חלבה, ש"ל שעל החלב אין חזקת איסור כמו לבהמה, וביחוד לדעת הפוסקים שחלב נבלה אינו אסור אלא מדרבנן (עפ"י הגרעק"א).

ד. יש סוברים שבכלל הבדיקה הנצרכת, לבדוק שלא הגרים (עפ"י שו"ת הרא"ש כ, יב). ויש חולקים וסוברים שכל שנראה בעיניו מאומד דעתו שהוא במקום שחיטה, יוצא מידי הגרמה (עפ"י ב"י יו"ד כה). והכריעו האחרונים שכל ששוחט באמצע הצואר או סמוך לו, אין צריך לבדוק אחר הגרמה, אבל אם שחט למעלה או למטה צריך בדיקה, ואף בדיעבד אסורה ללא בדיקה, והרי זו ספק נבלה (תב"ש) או אף לוקה עליה משום חזקת איסור (פמ"ג). ויש אומרים שגם צריך לבדוק שלא נשמטו הסימנים ממקומם והרי שחט בפסול 'עיקור' [ואין זה דומה לשאר טריפות שסומכים על הרוב – כי פסול העיקור הוא מהלכות השחיטה, וכל שאין ידיעה על שחיטה כשרה, הריהי בחזקת איסור] (עפ"י בה"ג הל' שחיטה ועוד – ע' בר"ן ובשו"ת הרא"ש כ, יג, וכהסבר הב"ח ושו"ע הגר"ז יו"ד כה [ולשון בה"ג: 'צריך למיבדוק ונחשט וקנה... דילמא אית בהון פסילא בקניא ובושטא']).

ב. אמר רב הונא: בהמה שנשחטה, הריהי בחזקת התר עד שיוודע לך במה נטרפה. ופרשו, אעפ"י שנולד בה ריעותא, כלומר חשש טריפות. וכגון שפשט רב הונא ספקו של רבי אבא אודות זאב שנמל בני מעיים של השחטה והחזירם כשהם נקובים, אין חוששים שמא נקב במקום נקב אלא יש לתלות שלא היה בו נקב קודם השחיטה ועתה הוא ניקב.

א. אפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שיניו, מסתבר שתולים כולם בזאב (תוס').
 ב. רוב הראשונים סוברים שאף הריאה בכלל דין זה. [והוא הדין כגון שאבדה הריאה ואי אפשר לבדקה – כשרה. ורק כשאפשר אסור לאכול עד שתבדק] (ע' בראשונים י: רש"י יב. שו"ת הרא"ש כ, כא; יו"ד לו, ה). ויש דעה החולקת (רבתיו של רש"י – ע' בתשובותיו סא סב; העיטור ח"ב הל' שחיטה. וע' גם בסמ"ק רא ובשו"ת הריב"ש תצח [וע"ש קצא] ובמובא ברמב"ן יב.).
 ג. נחלקו הראשונים, האם דין זה אמור אף בספק השקול לאיסור ולהתיר; לדעת רבנו יונה ועוד ראשונים (ע' ברשב"א ור"ן י: ועוד), כל שנולדה ריעותא והספק שקול אין מעמידים על חזקת התר [י"א שכן הדין בכל איסורים שבתורה (עפ"י פר"ח קי; בינת אדם רוב וחזקה טו) וי"א דוקא בטריפה משום שמחזיקים מאיסור לאיסור (עפ"י ש"ש ה, ט. וע' או"ש שחיטה א, יג שהעיר על דבריו, וכן בעונג יו"ט סט ע) או משום שחזקת התר שלה באה מכח רוב, הלכך כל שיש ריעותא גדולה אין כאן חזקה (עפ"י חזו"א אה"ע פא, ד)]. ויש סוברים שגם בזה מעמידים בחזקת התר (עפ"י תוס' להלן מג: ד"ה קסבר; יבמות ל: ד"ה אש; שו"ת הרא"ש כ, יא. וכן פסק הש"ך יו"ד נ) בהפסד מרובה. וע"ע אבני נזר יו"ד נד).

ד. אם נולדה ריעותא של ספק טריפות מחיים, נחלקו דעות הפוסקים האם יש להכשיר הבהמה בשחיטה, אם לאו (עש"ך יו"ד נ סק"ג; פר"ח כט, א; ש"ש ה, ח).

ג. הסיקו (כדברי רב הונא. וכן דעת אב"י ורב אשי) שסכנה חמורה מאיסור שחוששים בה לספק רחוק ואין חולכים בו אחר חזקה, משא"כ באיסור – כגון חשש שמא במקום נקב נקב; לענין טריפה אין חוששים לכך כנ"ל, ואילו לענין גילוי חוששים, שלכן צפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיחים, חוששים שניקבו במקום נקב נחש ואסור משום סכנת ארסו. כיוצא בזה, צלוחית של מים חיים שהניחה מכוסה ובה ומצאה מגולה, אין חוששים שמא אדם טמא גילה אותה וטימאה ומטמאה אחרים [ואולם פסולה מלטהר כל שחולדה [או נחש לדברי ר"ג] יכולה לשתות ממנה או שירד בה טל], שיש לתלות באדם טהור או בשרצים שגילוה ואין תולים באדם טמא. ואילו לענין ספק מים מגולים חוששים לנחש.

[הניח צלוחית מגולה ובא ומצאה מכוסה, חוששים שמא אדם נכנס וכיסה, שהרי אין דרכם של שרצים לעשות זאת].

גם 'ספק ספקא' בגילוי – אסור (מאירי). וצריך אדם להיזהר מאד ולהחמיר בספק גילוי, שיותר החמירו חכמים בספקו מבספק איסור (טור י"ד קטז).

ד. ספק טומאה ברשות היחיד – טמא. ברשות הרבים – טהור. ואף ברשות היחיד, כל שאין בו דעת לישאל (כגון שריץ בפי חולדה וחולדה מהלכת על גבי ככרות של תרומה) – ספקו טהור. כן למדו הלכה מסוטה שעשאה הכתוב ספקה כודאי במקום סתר ובדבר שיש בו דעת להישאל בלבד.

פרשו התוס' שמסוטה למדים לטהר ברשות הרבים אפילו במקום שאין חזקת טהרה, וכגון שיש חזקה אחרת המתנגדת לחזקת טהרה. וברשות היחיד למדים לטמא אפילו במקום חזקת טהרה [ואעפ"י שבסוטה הורעה חזקת טהרה, מ"מ למדים מכך שעשאה הכתוב כודאי לטמא משמע שאין מעמידים כלל על חזקת טהרה].

ועוד כתבו, במקום שאין אפשר להיות אמת אם נטהר, כגון שיש אדם אחד מתוך שנים שהוא טמא ואין ידוע איזהו, והרי אי אפשר ששניהם טהורים – אין למדים מסוטה לטהר. ויש שנראה מדבריהם שחולקים על כך.

ע"ע שיטות וחילוקי דינים בפירוט יתר, בסוטה כט.

דפים ט – י

טו. א. מה דינם של פירות נקורים, לענין איסור גילוי?

ב. אלו משקים אסורים משום גילוי? כמה ישוה ויהיו אסורים?

א. כאמור, הפירות הנקורים (שיש בהם ליחה כגון ענבים ואבטיח), חוששים שמא נקרם נחש וכד' ואסורים משום גילוי. ואפילו ראו שנקב בהם מי שאין לו ארס כגון צפור ועכבר, חוששים שמא במקום נקב נחש נקבו.

בדבר יבש, חותך מקום הניקור והשאר מותר (ר"ש וריב"מ"ץ ורע"ב תרומות ה,ו). שומים כתושים – סכנה לגילוי (רבי יוסי בן שאול – ביצה ז:).

רבי שמעון בן מנסיא אומר: אף בדבר שיש בו ליחה הדין כן (תוספתא שם פ"ז). ואין הלכה כדבריו (ערמב"ם רוצח ושמירת הנפש יב,ב).

ב. שלשה משקים אסורים משום גילוי; מים ויין וחלב. כמה ישוה ויהיו אסורים? – כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה, ופירש ר' יצחק בריה דרב יהודה, כדי שיצא מתחת אוזן כלי וישתה ויחזור לחורו.

א. בירושלמי משמע שאין צריך בכדי שיחזור לחורו, ועל השאלה הלא רואהו מתריץ כחוט השערה הוא, ושפיפון שמו. פירוש שאינו נראה מרוב דקותו (תורא"ש).

ב. כתבו ראשונים: עתה אין חוששים לגילוי, במקומותינו שאין הנחשים מצויים בינינו. וכן מובא בשלחן ערוך (י"ד ר"ס קטז). ויש שנהגו להחמיר (ע' פתחי תשובה שם בשם השל"ה והגר"א. וכן נהג החו"א). ובעל נפש הרוצה להחמיר בדבר וחושש משום בל תשחית, עצתו להשאיר המאכל או המשקה עד שיתקלקל מאליו (מבוא לספר 'שמירת הגוף והנפש' יג, מהגרשו"א). ע"ע פרטי דינים בע"ז ל לא.